

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

TÁBORI POSTA

(Folytatás)

Az Emba felső szakaszánál, ahol a meder az esztendő nagyobbik felében alig lát vizet, a folyócskáéval azonos nevű helységet jelöl a vasúti térkép. Idáig rohant velünk a vonat, két hét után itt ért véget a néha már végtelennek tűnő vonulás.

A több ezer kilométernyi semmittevésben elgyöngült ember még mindig attól tart, hogy elrobog alóla a föld, s továbbra is a vagonok ritmusához hangolt járastechnikát használná a szilárd talajon. De ami ott szükséges volt és teljesen normális, most nevetséges, hisz semmi okunk már a részegmód való dülöngélésre. Megint a földön vagyunk, és fenemód furcsa, hogy az egyenes testtartást, akárcsak a járást, újból szokni kell. Jó lett volna kipihenni, kiszellőztetni valamennyire a vasúti betegségből eredő bódulatot, de nem üdülni jöttünk, máris hozzá kell fognunk a lerakodáshoz. Kedvetlenül indulunk a parancsra, mint aki a farkát megette, ám negyedóra múlva már élénken mozgunk, ismét a maguk megszokott szálán haladnak a dolgok.

Elsőként a sátrakkal, a hozzájuk való deszkázattal, kötelekkel, tartórudakkal és matracokkal megrakott gépkocsik váza és kerekei alól szedjük ki a méretes huzalbéklyókat, majd hamarosan a guruló tábori konyhákra, a tartós élelmiszerkészletekkel, edényekkel telezsúfolt szállítóeszközökre kerül a sor. Ezzel készen áll a szálláskészítő konvoj, s egy élénk küldött, helyismerettel rendelkező zászlós irányításával indulhatunk a kijelölt táborhelyre.

A csapatszállító UAZ kerekei alatt az elején még szerényen lapul a valaha szebb időket is megért út, ám néhány ezer méter után egyre inkább elégedetlenkedik, ellenáll, mintha csak le akarná rázni hátáról a nehéz járművet. Sofőrünk kezdetben kerülni próbál minden egyes gödört, s még élvezi is, hogy tökéletesen mestere és ura a kormányznak, de hamarosan rájön, hogy hasztalan igyekszik, mert az egyik kotyka után ott a másik, s aztán már csak dülöngélünk előre s vissza, amint a légfék szapora szisszenéseit számolgatjuk. A ponyva alól előre sandítva láthatjuk, csak imitt-amott szürkéllik az úton egy-egy épen maradt betonfolt, hogy emlékeztessen a hajdani jómódra. A többbit, mert bizonyára alig látott cementet, elporlasztotta az idő, széthordta a szél. A nap még magasan áll, készségesen megmutatja a tájat, de bármerre fordul a szem, a széles,

valamikor a gondos kezek, de a kiszáradófélben lévő sövény már nagyon foghíjas, s a csoportokból rég kipusztultak az évelőnek szánt virágok. Rajtunk is meglátszik az alig egy óras zötykölődés, poros képünkkel úgy nézünk ki, akár az ördögök. Szerencsére kéznél van a *pilotka*, az ellenző nélküli, laposra csukható tábori sapka, s azzal csapdossuk egymást tisztábbra. Szemem valahogy gépkocsink ponyvafedelére téved, s szinte elképedek, mert a *brezent* hajlataiban soha nem látott vastagságban ül a finom, szürke por. Idegesít. Még jön egy hirtelen fuvallat, s mind a nyakunkba zúdul. Leakasztom övemről a tőrkest, kinézek az amúgy is pusztulásra ítélt élő sövényben egy jó méteres husángot, s mellé guggolva a tövénél nyiszálni kezdem, hogy majd azzal verjem le a ponyvát. De ekkor valaki elém lép, megfogja galléromat, s lassan emelve érezteti velem, hogy fel kell állnom. Felegyenesedek. Civilruhás, széles arccsontú, középkorú kazah férfi áll szemközt velem.

– *Eh, vojin, vojin!* (Ej, harcos, harcos!) – szólít meg sajátos középszerűségi akcentussal, hangjában közönséges szemrehányással. – *Otkudá zé ti vzjalszjá? Vegy ti náverno nye znájes, kák zgyesz ljuyi trjászutszjá zá kázsdoje gyerevo.* (Hát te honnan vetódtél ide? Bizonyára nem tudod, hogy az itt élők mennyire remegnek minden egyes fáért.)

A kést eltettem, fejemet lehajtottam, mert nem tudtam mit mondani. Bizonygatni, hogy azzal a bottal én jót akartam, úgysem lett volna semmi értelme.

Három nap múlva, az első lögyakorlat közeledtével Pankov őrnagy az alsótisztai állományt és a harci gépek személyzetét a tábor területén felállított tágas konferencia-sátorba rendelte egy utolsó, emlékeztető fejtágításra. Blinov kapitány, a 3. üteg parancsnoka készült előadást tartani, aki köztudottan a rakéta elismert specialistája. Nekem semmi keresnivalóm nem lenne ott, de a fiúkkal tartok, hátha ragad rám is valami érdekes. Az előadó tiszt asztalán színes szemléltetők tekercei hevernek, s a térképtartóra is felakasztottak belőlük néhányat. Blinov már elővette kedvenc teleszkópos mutatópalcáját, s tenyerét csapkodva tudtunkra adta, hogy elkezd az oktatást.

– A minap, még a vonaton, fültanúja voltam két operátor érdekes és tanulságos beszélgetésének. A most előttünk álló hadgyakorlatról, helyesebben annak egyik igen fontos szereplőjéről, a mi rakétafegyverünkről folyt a szó, amiből csak azért nem kerekedett érdemi vita, mert egyikük sem sajtátította el a szakmát igazán. A valamivel tapasztaltabb specialista azt állította – bizonyára az előképzés során rögzült benne –, hogy a

hullámos pusztaságon kívül alig van látnivaló. Ahol nincs mit rejtegetni, ott fölöslegesek az erdők, ligetek, a dús növényzettel, sziklahasadékokkal, csobogó vizekkel büszkélkedő hegyek. Életnek azonban itt is lennie kell. Mutatja a homokból sarjadt gyér növénytakaró, s ezt hirdetik az egymástól jó kőhajításnyira emelkedő ritkალombú szakszaulbozótok, az előbbieknél egy valamivel fejlettebb növényi életforma szigetei. Mégis úgy érezzük, erre a gyámoltalanul küszködő vegetációra tán azt a néhány öszvért is vétek volt kicsapni, melyek méltóbb legelő híján tyúkrok módjára kaparnak, szedegetnek, s a közeledő motorzajra kérdőn emelgetik nehéz, oktalan fejüket. Néhol épületfélék, emberkéztől eredő nyomorúságos tákolmányok teszik még szánalmasabbá az amúgy sem festői tájat, másutt meg régen félbehagyott építkezések falai között dúl az enyészet, de emberek, ha egyáltalán lakják ezt a földet, egyelőre nem mutatkoznak. Meleg van? Vagy nem kíváncsiak az errefelé hosszú távra berendezkedett, hatalmi helyzetbe került hadi népre? Mindenképpen igazuk lehet.

Az út fokozatosan emelkedik, homokból hordott lankák közt erőlködik tovább, majd közülük kitörve sík területre visz. A távolban összefüggő, kopár dombvidék tűnik fel. Kalauzunk, a gyakorlóteret működtető katonai egység továbbszolgáló altisztje a kabin letekert ablakából visszafordulva, a motorzajt túlteljesítve tudunkra adja, hogy a Mugaldzsar hegységbe akadt a szemünk. Kaukázusi származása jogán azonban hozzáfűzi, hogy csak erős jóindulattal minősítendő hegységnek, valójában pusztá dombok és magaslatok vonulata, átlagos magassága nem haladja meg a 400-500 métert. Hamarosan feltűnnek a katonás rendbe állított sátrak. Közöttük fűrészfog alakban egymáshoz pászított, félig a laza talajba süllyesztett, fehérre meszelt téglákkal szegélyezett ösvények vezetnek, mert a sztyeppén is rend a lelke mindennek. De továbbhaladunk, s még két ehhez hasonló tábort hagyunk el, míg cseréppel fedett, amolyan rendes kis hosszú, tornácos falusi lakóház-forma elé kanyarodunk.

Semmilyen felirat nem jelzi az épület rendeltetését, de sejthető, hogy valamilyen alacsonyabb rendű hivatalba, talán a gyakorlótér területi felosztásáért felelős gondnokságra érkezünk. Vezetőnk és Silovics zászlós (gazdasági szakaszunk parancsnoka) kiszállnak, és további eligazításért benyitnak az ajtón. Bizonyára várakoznunk kell itt valamennyit. Leugrálunk, körbejártatjuk mi is a szemünket. Az ház előtt két közepes méretű fa, leveléről ítélve talán az akácféléknek valamely tövistelen változata tart egészen tűrhető árnyat. A bejáratnál kétfelől néhány négyzetméteres, élő sövényvel kerített kis parkot vagy virágos részleget próbáltak létesíteni

Egyelőre csend követi a kapitány szavait, majd a sátorban körbenézve Zajcev áll fel, aki párttagsága révén egyenrangú félként, de mindig kellő tiszteletadással közeledik feletteseihez.

– Kapitány elvtárs, mivel az imént megvilágított kérdés tőlem eredt, most a magam és mindazok nevében, akik számára eddig nem volt kellőképpen érthető, köszönöm a világos és pontos magyarázatot, azonban az elhangzottak kapcsán bennem, aki csak néhány hete ismerkedem az operátori feladatokkal, s ismereteim még hiányosak, újabb kérdés vetődött fel, mégpedig az, hogy mi is tulajdonképpen, és milyen elvek alapján működik a torlósugár-hajtómű?

Blinov helyeslőleg bólintott néhányat, majd a lócákon ülőkhöz fordult:

– Hát akkor bizonyítsuk be, fiúk, hogy mégiscsak jó volt valamire az *ucseбка* (fél éves katonai-szakmai előképzés)! Hadd lássam, ki ad érthető és helyes választ Zajcev őrzetető kérdésére?

Bizonytalanul mozdul, tekintget magán körbe két-három ember, amiből mindjárt kitetszik, hogy az elmélet nekik sem erősségük. Határozott válaszadásra végül csak egyvalaki emeli kezét.

– Zsenya Fartukov? Hisz te nem is operátor, te az *SZNR (sztáncijá návegyenyijá ráketi* – rakétarávezető állomás) vezetője vagy. De ha valóban várhatunk tőled egy értelmes választ, megpróbálhatod, gyere ide a szemléltetőhöz, itt a mutatópálca.

Nem is oly rég őrzetetővé előléptetett kalugai barátunk magabiztosan tart a hosszmetesztes színes rajzához, a mutatópálca hegyét körbevezeti az ábrán, s kiselőadását a következőképpen vezeti be:

– A torlósugár-hajtómű valójában nem is igazi hajtómű, hisz mozgó alkatrészei vagy áttételi mechanizmusai nincsenek. Egyik lényeges eleme, amint az ábra mutatja, ez a rakétatestben elhelyezett vastag falú cső. Figyeljük meg, hogy belső átmérője hátrafelé enyhén szűkülve változik. Nos, amennyiben jól emlékszem, ez a változás bizonyos fizikai szabályok szerint, pontosan kiszámított mértékben történik. Végeredményben ennek a speciálisan kialakított keresztmetesztesnek köszönhetően jön létre az a túlnyomás, amely a beáramló levegő összesűrűsödött, kerozinnal keveredett elegyének égése révén keletkezik, ebből lesz az energia.

Itt egészen rövid szünetet tartva a második színes ábrához lépett, amelyen nyilak mutatták a robbanófej mögötti nyílásokon betóduló levegőt, feketével színezték az egymás mögött elhelyezett gumifalú kerozintartályokat, a vörös különböző árnyalataival az égéstérnek nevezett pokoli katlant a benne hömpölygő tűzzel, margarétaszíromként

fegyver a kilövést követően is manőverezhető. A másik, aki ezt nem tudta elfogadni, amellet kardoskodott, hogy az indítás pillanatában betáplált röppálya már nem módosítható, mert szerinte nem létezik olyan erő, amely az óriási sebességgel száguldó rakétát a kilövéskor megadott irány korrekciójára kényszeríthetné. Barátocskáim! – fordult Blinov kapitány most az egyik, majd rögtön a másik felé, s ebből már mindenki tudta, hogy a tűzvezérlő radar operátoráról, Abdrahmanov tizedesről és Zajcev őrvezetőről, az újdonsült jogászból lett légvédelmi tüzérről van szó. – Akkor szándékosan nem avatkoztam közbe, mert erre az alkalomra vártam, hogy mindenki okulására elmondhassam a most következő, igen fontos tudnivalókat. A 3M8M típusú rakéta az eddigi légelhárító típusoktól eltérően egy kétlépcsős konstrukció, akárcsak a közepes hatótávolságú, taktikai rendeltetésű fegyverek, de ennek a minimális hatótávolságát leszorították öt kilométerre. Konstruktőrei a kezdősebesség jelentős emelése végett iktatták be az első lépcsőnek is nevezhető startfokozatot, amely nélkül a torlósugar-hajtómű nem léphetne működésbe. Így tehát ezt az átlagosnál jóval kövérebb rakétatestet négy darab szilárd tüzelőanyagú gyorsító rakétával látták el, melyeket kiegészük után négy piropatron azonnal leválaszt a testről. Ily módon a fegyver néhány másodperc alatt a hangsebesség fölé, ötszázötven-hatszáz méter per secundumra gyorsul, miközben az iránytartás biztonsága végett hossz tengelye körül lassan forogni kezd.

Az előadó tudja, hogy az eddig elhangzott adatok befogadására kell most néhány másodpercnyi szünet, s ez alatt ő is átgondolja, hogy mivel folytassa.

– *Ták* (Tehát) – néz a hozzá legközelebb ülők szemébe. – Most pedig rátérek az eredeti kérdés megvilágítására. Amint az előbb jeleztem, egy viszonylag közeli, öt kilométeren belüli cél esetében nincs szükség a tűzvezérlő radar által megadott irány módosítására, ám 40-50 km-es távon változhat a helyzet, ugyanis a korszerű repülőgépek műszerei már érzékelik a nyomukban száguldó veszélyt, ezért ők is manőverezni próbálnak. Most kezdődik igazán a macska-egér játék, most kap szerepet a rakéta első harmadánál elhelyezett négy forgatható kormányfelület. Ezek a belépőélek szoronyként meredő antennáival felfogják, majd pedig a szükséges korrekció elvégzésére a robotpilótához továbbítják a célról visszaverődő rádiójeleket, s ettől kezdve a rakéta a repülőgéphez hasonlóan, e kormányások fordulásának megfelelően követi a megsemmisítendő repülő objektumot. Nos – tartott szünetet ismét a kapitány –, elég érthető voltam? Van valakinek ezzel kapcsolatban kérdése?

szétsugárzó nyilakkal az égéstér falaira irányuló rettentő nyomást, s újabb nyilakkal végül a felszabadult, kifelé áramló gázok útját. Ezeket a mozzanatok a mutatópálca hegye precízen követte, némelyiknél szükség szerint elidőzött, s talán már az eddig elhangzottakból is fény derült a torlósugár titkára, de Fartukovnak volt még számunkra egy kerek összefoglaló mondata:

– Mint látható, az így keletkezett gáztömeg többszörösére növekedett térfogattal, hatalmas erővel torlódik össze, s miután nincs már hova tágulnia, irtózatos sebességgel áramlik hátrafelé. Tulajdonképpen ez a tűzvihar a rakéta valódi motorja, amely a fúvónyláson kiszabadulva hattonnáyi tolóerővel lövi a robbanófejet a cél felé. Azt a körülményt azonban, hogy a torlósugár-hajtómű csak a hangsebesség fölött hozható működésbe, nem szabad figyelmen kívül hagyni, de mint Blinov kapitány is említette, erre való a négy gyorsító rakéta.

Utolsó mondata végén Zsenya a teleszkópos mutatópálcát összecsukva jelezte, hogy elmondott minden fontosat. Blinov elégedett mosollyal tette kezét az őrvezető vállára, hogy a megérdemelt dicséretben részesítse, de ekkor a háttérből Kede lépett a színre, s átvette rögtön a szót:

– Látjátok, barátaim, ha mindenki így, ilyen őszinte érdeklődéssel viszonyulna bajtársa szakterületéhez, gond nélkül létrejöhetnének az egymás helyettesítésére kölcsönösen kész kezelőegységek, amelyekről már régóta beszélünk. Éles helyzetekben, háborús körülmények között tudnánk csak felfogni valódi jelentőségét, amikor bármi megtörténhet, de ahhoz, hogy akkor ott méltósággal helyálljunk, már most készülnünk kell. Jól van, fiam – veregette meg ő is a fiú vállát –, *mologyec!* Bolsakov kapitány itt van? – kérdezte hirtelen, mintha csak témát váltana, s körülnézett a sátorban.

– Itt vagyok, őrnagy elvtárs! – pattant fel helyéről a törzsparancsnok.

– Nos, akkor jegyezze, hogy Fartukov őrvezetőt a szakmai felkészülés terén elért kiváló eredményekért a mai napon tizedessé léptetem elő. Intézkedjen, Bolsakov kapitány, lehetőleg még ma intézkedjen! Van még valakinek érdemleges kérdése? – fordult az őrnagy a katonákhoz, de újabb kéz nem emelkedett a magasba. – Amennyiben nincs több konkrét kérdése senkinek, a tiszt elvtársak itt maradnak a további eligazításra, a katonák pedig az altisztek irányításával a lakósátrakhoz indulnak, hogy környezetükben még ebéd előtt ideális rendet rakjanak.

Lépkedek a laza homokban. Természetét nézve ez is csak olyan, mint valamivel előkelőbb rokona, a sár. Nem annyira ragaszzkodó, de bekeríti

a nehézléptű csizmát, s amennyire tőle telhet, vissza is tartja. A hőség is emelkedik, nem árt a gallért meglazítani. Éjszaka viszont vacogtam. Már azt hittem, lázam van, holott csak fagypontra alá esett a hőmérséklet, s reggelre a sátrak vásznait belepte a dér. Ma éjszakára, mint hallani, berakjuk a kis vaskályhákat, s kapunk – állítólag – tüzelőt is. Micsoda jó mód! Ennek ellenére azon erőlködöm, hogy legalább gondolatban elszakadjak innen, de hasztalan, most ez sem megy. Az emlékek közül többnyire olyanok jelentkeznek, melyeket az itteni dolgok, az itt évdő gondolatok hívnak elő, ám ennek ellenére megesik, hogy azok valamely régebbi olvasmányélményhez kötődnek.

Az *Első ének* című versantológia borítóját látom, bár le sem hunyom a szemem. Ismerős és ismeretlen nevek váltakozásában most csak egyet keresek: azt a fiatal szerzőt, aki egyik versében a sötétbe öltözött világúrról vizionál. Kozmikus méretű nőstényi organizmust látat az olvasóval, amint megadva magát a földről indított folytonos ostromnak, kész magába fogadni a feléje száguldó rakétát, „*a kanbatalmak távirányított nemiszervét*”. Ha a 60–70-es évek sajtójának stilizált, CCCP feliratos rakéta-ábrázolásaira gondolok, akár igaza is lehet, mert mi másra tudna asszociálni belőlük az ember, mint egy kihegyezett, farokstabilizátorokkal felszerelt hatalmas falloszra? Csakhogy a fallosz egy fontos életszimbólum! Hát akkor ezek a nyolcméteres légi delfinek hogyan lettek mégis a halál követői? Úgy, hogy áramvonalas koponyájukban másfél mázsa trotilal, hasüregükben kétezer liter kerozinnal indulnak útnak, s teljesen mindegy, hogy a céltávolság öt vagy ötven kilométer, ebből a teherből egy cseppecskét sem hoznak vissza. Ennyi prima minőségű üzemanyaggal egy traktor tán másfél hónapig is elpöfögne a még mindig feltöresre váró ugaron, s egy kanálishívó munkagép is több kilométeren húzhatná maga mögött az éltető víznek való medret. Azt mondják, a rakéták darabja nyolcvanezer rubel, tehát nagyjából tíz traktor ára. Tüzérsztályunk most majd elfüstöl a levegőbe vagy harminc-negyven Belaruzt, s mindezt egy röpké hét alatt. Vajon mennyire rúghat ez a pazarlás egy teljes országos időnyben? Földi halandó ezt nem tudhatja, s ki sem számolhatja, mert nincsenek hozzá adatai. El van az pedig könyvelve valahol, talán több változatban is, de hogy pazarlás? A lehetséges rovatok közt ilyen biztosan nem olvasható. Csak sejteni tudom, hogy paradicsomkertté lehetne tenni belőle ezt az istentől elorzott földet. Lehetnének ültetvényei, ligetei, s akkor tán nem fájdulna meg az itt lakók szíve, ha valaki kissé meggondolatlanul töben elmetszene egy porolópálcának kiszemelt gyökérsarjat.